

Чітке формулювання планів несе в собі комунікативні механізми, що сприяє координуванню діяльності різних структурних підрозділів. Якщо план дійсно виконує координаційну роль, то процес планування покращує спілкування, чому допомагають виробничі наради, діяльність всіх дорадчих органів, що існують у бібліотеці, постійних і тимчасових комісій та груп.

Бібліотечні заклади повинні планувати свою діяльність, враховуючи майбутнє. Під час фінансової кризи, коли фінансування закладів культури значно погіршилося, а в деяких випадках зведено нанівець, до майбутнього можна підійти, спираючись на три основні принципи: готуватися до неминучого, запобігти небажаному, керувати тим, чим можна керувати.

Навряд чи у світі існує менеджер (а директор бібліотеки і є менеджером), який не керується цими принципами, що їх висловив відомий американський учений Мартін Кеннет Старр, котрий понад чотири десятиліття займається проблемами управління.

Бібліотеки повинні планувати, дотримуючись принципів доцільності та своєї необхідності для суспільства. Саме грамотно складений, відповідно до існуючих норм і наповнений змістом план позитивно сприймається громадою.

Бібліотеки повинні планувати, щоб контролювати. Застосування планування для контролю мотивує, заохочує до діяльності всіх працівників закладу. У той же час контроль через планування поширюється у всіх напрямках, на всіх працівників бібліотеки, починаючи з директора.

Важливим чинником ефективного управління є **стратегічне планування**. Саме перспективна стратегія розвитку бібліотеки та перспективний аналіз залишаються «білими плямами», і не тому, що у керівників не вистачає знань або немає бажання, а

через відсутність гарантованого фінансування з боку держави. У цьому разі всі стратегії залишаються на папері.

Сьогодні у багатьох країнах у сфері культури використовується бюджетування, орієнтоване на результат (БОР), тобто фінансуються конкретні програми, конкретна діяльність. Думаю, ми теж до цього прийдемо. Проблема в тому, як співвіднести стратегічні цілі з витратами на їхню реалізацію і при цьому детально розподілити бюджет за всіма складовими визначених завдань.

Наприклад, стратегічна ціль – інтеграція у світовий культурний простір. Її складовими можуть бути: кількість книжкових виставок-презентацій, випуск видань, взаємозв'язки з іншими бібліотеками-партнерами (кількість договорів, професійні відвідування) тощо. Розрахунок необхідних фінансових ресурсів може бути здійснений, виходячи з норм часу на виконання окреслених завдань та потрібних трудових і матеріальних затрат.

Серед перспективних проектів діяльності бібліотек можна назвати:

- Створення мобільної бібліотеки (нестационарне обслуговування сільських жителів).

- Створення «модельних» сільських бібліотек у регіонах.

- Формування електронної бібліотеки «Пам'ять України».

- Створення міжбібліотечного консорціуму з ведення політематичної бази даних статей з періодичних видань України.

Перелік нагальних проблем, котрі необхідно вирішувати, можна продовжувати. Звичайно, все виконати одночасно неможливо. Але потрібно визначити пріоритети і починати діяти.

ЯК ЖИВЕШ, СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКО?

СІЛЬСЬКІ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ: РЕАЛЬНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

(За результатами дослідження)¹

БІБЛІОТЕКУ можна уявити як систему, що складається з чотирьох компонентів – фондів, матеріально-технічної бази, бібліотекаря і користувача – та існує завдяки фінансуванню й громадській підтримці. Причому ця остання в сучасних умовах набуває все більшого значення, впливаючи також на фінансове забезпечення.

Перш ніж розглянути цю систему, зауважимо, що поняття «типової», «середньостатистичної» бібліотеки на сьогодні відсутнє. Такої просто немає. Стан розвитку кожної установи залежить від ряду об'єктивних і суб'єктивних чинників. Об'єктивні – рівень економічного розвитку, стабільності, можливості не тільки кожного району, а й кожної сільради. Суб'єктивні – людський фактор (особа самого бібліотекаря, рівень його взаємодії та порозуміння з місцевою владою і сільською громадою). Тому, аналізуючи дані, отримані в ході дослідження „Сільська бібліотека на мапі України”, котре проводилося ДЗ «Національна парламентська бібліотека України» протягом 2007 р. і охопило всі регіони країни, кожну

ЦБС, окреслимо як типове, так і особливе, що стосується діяльності книгозбірень на селі.

О. Масціпан

Фонди. На момент проведення дослідження основною спільною рисою фондів сільських бібліотек (СБ) була їхня моральна та фізична зношеність (такі у різних установах нараховувалося від 50% до 80%). Наприклад, у Хмельницькій області видання 1970–1980-х років складають 80% фондів книгозбірень, а у Херсонській – 90% бібліотек в останній раз поповнювали свої фонди за бюджетні кошти у 1991 р. Через відсутність фінансування комплектування відбувається епізодично, безсистемно, оновлення фондів знаходиться на дуже низькому рівні. Списання йде повільно, бо немає чим заповнювати полиці, і бібліотеки часто-густо перетворюються на склади застарілої літератури. Це підтверджує і показник книгозабезпеченості. За нормами для сільських бібліотек, він має становити 4-6 книг на одного жителя. В наших бібліотеках він сягає 7-14, що свідчить про перевантаженість фондів, які ма-

¹ Початок див. у № 3 за 2008 р.

ють вкрай низьку обертаність. На думку російських бібліотекознавців, найбільш оптимальним показником обертаності є 3, тобто кожна книга тричі на рік має потрапляти до рук читача, а найнижчим – 1,4. У наших СБ він у середньому становить 1,1. Цікавий момент – у західних областях ця цифра дещо вища у порівнянні з іншими регіонами – 1,4. Вже декілька досліджень підтвердили характерну рису – на заході країни читають більше.

Але бібліотека – це живий організм, який повинен постійно оновлюватися. Тільки тоді вона буде корисною, цікавою й необхідною. Програмою поповнення бібліотечних фондів України на період до 2005 року були визначені мінімальні норми комплектування кожного типу бібліотек. Для однієї СБ вони у середньому становили 300 назв книг і 25-30 назв періодичних видань. Здійснити оновлення бібліотечних фондів, як передбачалося у програмі, не вдалося ніде, а у СБ рівень її виконання становив 4%.

До 2007 р. статистичний облік нових надходжень фіксував книги і журнали в одному показнику. У 2006 р. у середньому одна СБ отримала 135 примірників газет і журналів. Цей показник коливався від 94 примірників у Житомирській області до 176 – у Чернігівській. Але дисперсія (тобто розкид показника одного явища від його мінімального до максимального значення) в межах районів руйнує будь-які уявлення про середні обсяги комплектування. Так, бібліотеки Білокуракинського району Луганської області (це 25 СБ) отримали за рік у середньому по 6 примірників видань. Найвищий показник зафіксовано у Новотроїцькому районі Херсонської області, де 23 СБ одержали по 360 примірників.

У 2008 році, завдяки новій формі звітності 6 НК, вперше з'явилася можливість побачити поповнення фондів СБ саме книжками. Отже, у 2007 р. одна СБ отримала у середньому 97 книг (від 39 – у Тернопільській до 178 – у Донецькій областях). По окремих регіонах відбулося певне покращання, пов'язане, скоріше за все з тим, що 2007 був Роком української книги. Зокрема, на Донеччині, де в останні роки спостерігається скорочення комплектування, облдержадміністрація виділила 300 тис. грн. на поповнення фондів СБ. Але чи стане це правилом – невідомо.

Основними джерелами отримання книг для СБ є Програма випуску друкованої продукції „Українська книга” та Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки. Їхнє значення для поповнення фондів підкреслили працівники бібліотек усіх регіонів. У деяких районах – це єдина можливість отримати нові книжки. Зокрема, в кількох районах Донецької області СБ одержали за рік всього по 50-60 книг, і то лише завдяки цим програмам.

Невтішною залишається ситуація і з передплатою періодичних видань. Програмою поповнення бібліотечних фондів... було рекомендовано для кожної СБ передплачувати 25-30 назв газет і журналів. Яким

же є реальний стан? У Хмельницькій області в 2006 р. у середньому СБ змогли передплатити 2-3 періодичні видання. Але водночас 56 бібліотек взагалі залишилися без періодики, а окремі – отримували по 5-12 назв. На Сумщині середній показник передплати – 4 видання, деякі бібліотеки отримували по 5-6 назв або й по 17-22 назви. Були й такі райони, де СБ не одержали жодного періодичного видання. На Донеччині в середньому можна було передплатити по 3-5 назв газет та 1-2 журнали, на Львівщині – 4 газети і 3 журнали. А у Тернопільській області на передплату виділили з місцевих бюджетів по 41 грн.

Таку різнобарвну картину поповнення фондів важко й, очевидно, не потрібно зводити до середніх показників, які будуть явно штучними і не зможуть відобразити всієї складності та неоднозначності стану розвитку бібліотек на селі.

Причиною вкрай обмеженого комплектування є мізерне фінансування, адже частка на комплектування складає в середньому лише 4% коштів, що йдуть на утримання СБ. У грошовому еквіваленті – це 400 грн. на рік, на які треба придбати книги, здійснити передплату. Дисперсія цього показника по областях – від 85 грн. у Кіровоградській області до 742 грн. – у Дніпропетровській. А в межах кожного регіону розподіл коштів на комплектування СБ настільки нерівномірний, що здається, ніби райони однієї області знаходяться у різних країнах: Кіровоградська обл. – від 0 грн. до 322 грн.; Житомирська – від 5 до 1 000 грн.; Івано-Франківська – від 23 до 1 500 грн.; Дніпропетровська – від 23 до 2 440 грн.; АРК – від 115 до 2 000 грн. Таким чином, у кожній області є по кілька районів, де бібліотеки не можуть елементарно здійснити ніякої передплати або закупити хоча б трохи нових книг. Точну кількість таких книгозбірень назвати важко, але їх немало.

Матеріально-технічна база. Матеріально-технічний стан СБ практично залишився на рівні 1970–1980-х років, що не може не викликати занепокоєння. Аналіз отриманих даних навіть не потребує коментарів. Якщо в аварійному стані знаходилося небагато бібліотек (до 200), то капітального ремонту потребувала кожна п'ята СБ. Найважчий стан зафіксовано на Полтавщині, де капітального ремонту чекає кожна друга сільська книгозбірня.

У 2006 р. залишалось невирішеним питання опалення 60% СБ. Найкраще з цією проблемою справляються у Волинській, Рівненській областях та на Закарпатті, де тепло мають більше 80% установ. У деяких регіонах є цілі райони, де всі бібліотеки позбавлені тепла. Це, наприклад, 5 районів Херсонської області, 6 – Хмельницької, 5 – АРК. Тішить те, що опитані в ході соціологічних досліджень представники влади вирішення даного питання вважають для себе першочерговим.

До цього часу відсутнє освітлення у 5% бібліотек. В абсолютних цифрах це небагато – 772 СБ. Але є райони, де світла не має більшість книгозбірень. У Мостиському районі Львівської області позбавлені

електрики 100% СБ, у Криму – кожна п'ята. Ця проблема здається абсолютно штучною за умов повної електрифікації сільських поселень.

Вкрай слабким є технічне забезпечення СБ. На 01.01.07 р. лише 62 з цих установ мали комп'ютери, 13 з яких були підключені до Інтернету. Ксерокс та електронну пошту мали одиниці. Телефонізовано 5% сільських книгозбірень. Щодо пожежної безпеки, то тільки кожна четверта установа має хоча б якісь необхідні засоби.

Таким незадовільним є фізичний та технічний стан бібліотек. Якщо додати, що всі вони тією чи іншою мірою потребують бібліотечного устаткування – столів, стільців, стелажів, які востаннє закупалися приблизно на початку 1980-х років, то ми отримаємо не дуже привабливу картину. Уявімо собі бібліотеку як посуд. Це стіни, підлога, стеля. Ми його наповнюємо «бібліотечною» сутністю – книгами, інформацією, різними формами роботи з читачами. Якщо в посуді тріщини і він підтікає, то сутність виллється. Бібліотека не зможе бути ніяким соціокультурним центром, доки не матиме відповідної форми, привабливого вигляду, сучасного технічного оснащення. Саме на це, в першу чергу, вказують жителі сіл, коли їх запитують про шляхи підвищення авторитету їхньої бібліотеки.

Бібліотекар. Кадри вирішують все. Сьогодні це гасло стосовно бібліотечних працівників є вірним на 100 відсотків, адже виживати бібліотеці у вкрай несприятливих умовах допомагає саме бібліотекар. Нині, щоб підтримувати діяльність книгозбірні, доводити її необхідність, він змушений займатися справами, яких раніше не знав і не робив. Знайти кошти на нові книги та передплату, а ще й, бажано, на ремонт, не дати загинути фонду у холодному та вологому приміщенні (є приклади, коли бібліотекарі переносили бібліотечні фонди до себе додому, щоб уберегти їх від грибка та сирості), допомогти кожному користувачеві знайти потрібну інформацію за умов обмеженості доступу до цієї інформації, проводити масові заходи, шукати спільної мови з місцевою владою, заручатися підтримкою громади у збереженні бібліотек, – реалізація цих завдань потребує статусу державного діяча. І виконання всіх сучасних функцій власне бібліотеки – освітньої, соціальної, інформаційної, дозвілєвої, культурно-просвітницької, навчальної, історико-краєзнавчої – забезпечує одна і та сама людина. А нормативи оплати її праці залишаються без змін вже 30 років і залежать від кількості читачів на одного бібліотекаря. Але при нинішніх темпах скорочення сільського населення ці норми вже є нереальними. І саме тому у ході дослідження не вдалось отримати об'єктивних даних стосовно ряду показників, зокрема з обслуговування користувачів та книговидачі.

Бібліотечні фахівці давно очікують від Міністерства культури і туризму України нової типової структури й типових штатів публічних бібліотек, де були б враховані реальний стан соціально-економічного роз-

витку села та нові види діяльності бібліотекарів, котрі забезпечують реалізацію розширених функцій своїх установ.

Заслужують на увагу певні дії влади на місцях. Так, губернатор Закарпатської області за власним рішенням перевів 90% сільських бібліотекарів на повну ставку, і це за умов, що область дотаційна, а рівень її економічного розвитку невисокий. Але все можна зробити, якщо вмієш поважати людей і цінити їхню роботу. Сьогодні саме ця область найкраще оплачує труд своїх бібліотекарів. У цілому ж по Україні цей показник дорівнює 60%.

З повним навантаженням працюють від 70 до 80% бібліотекарів Донецької, Дніпропетровської, Івано-Франківської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Хмельницької та Чернівецької областей. Водночас 0,25 ставки мають 10-12% бібліотекарів Житомирської, Полтавської, Сумської, Чернівецької областей. А на Полтавщині ще є працюючі на 0,10 та 0,15 ставки.

Багато в чому від такої вимушеної неповної зайнятості залежить і не дуже високий престиж професії. Сьогодні бібліотечні кадри старіють, як і мешканці села. Бібліотекарів, які працюють понад 20 років, у СБ – 40%, а в окремих областях – і 50%, що не погано, адже, як правило, це люди з освітою, досвідом, які знають громаду, її проблеми, їх шанують люди, уважає і влада. Йдеться про те, хто прийде на зміну цим працівникам. Молодь є. Із стажем до 10 років – майже 35% сільських бібліотекарів. Гірше те, що далеко не всі вони мають фахову освіту, але бібліотечній справі можна вчитися і заочно, було б бажання. Єдине що треба – аби люди відчували значимість цієї професії, соціальну захищеність. Вони мають побачити перспективу, відчуті підтримку з боку влади, щоб врешті-решт посада бібліотекаря стала в селі престижною. Адже вона – одна з небагатьох, котра гарантовано оплачується. Ну і, безперечно, мають значення умови проживання на селі, що у більшості населених пунктів не є привабливими, тому, за статистикою, із ста молодих людей, які їдуть із сіл навчатися у вищих навчальних закладах, повертається один.

Користувач. Це четверта складова бібліотеки як системи – той, заради кого вона працює. Через названі вище причини, проаналізувати і узагальнити отримані відомості щодо обслуговування користувачів виявилось неможливим. Тож спробуємо побачити користувача СБ, використавши дані щодо структури сільського населення.

Вже зазначалося, що населення нашої держави старіє, причому у селі дуже високими темпами. Середній вік мешканця України – 36,5 років; міського жителя – 34,8, селянина – 40.

Щоб будь-який народ міг самовідтворюватися і тим самим мати майбутнє, коефіцієнт народжуваності повинен становити 2,1 (як мінімум, 2 дитини на родину). В Україні цей показник – 1,3. Вікова структура сільського населення – сумне підтвердження старіння нації: жителі до 15 років становлять 17,5%, 16-59 років – 55%, старше 60 років – 27,5%.

Серед регіонів, де частка молодих людей є найбільшою, – Закарпатська та Рівненська області. Тут кількість молоді на 1% перевищує групу літніх людей. Регіонами з переважанням людей похилого віку є Житомирська, Донецька, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська області, в яких жителі старше 60 років складають 30-36%.

Віковий склад користувачів бібліотек, за винятком якихось конкретних ситуацій (наприклад, село, де живуть лише люди середнього та літнього віку), не співпадає із віковою структурою населення. Результати соціологічних досліджень доводять, що найбільш активним користувачем залишається молодь, чия головна мета звернення до бібліотеки – навчання. Такий мотив, звичайно, значною мірою є запрограмованим. Але якщо вдається цю прагматичну потребу перетворити на свідому, то любов до книги і знання людина пронесе через все життя, а бібліотека отримає постійного користувача. Зайве говорити, що читача треба поважати, вивчати і добре знати, де б не знаходилась бібліотека – в місті чи селі. Адже вікові, освітні, соціально-професійні характеристики користувача визначають особливості його читачьких, інформаційних, дозвілевих та інших потреб.

Фінансування є визначальною умовою життєдіяльності бібліотеки.

Середньостатистичний річний бюджет 1 СБ у 2006 р. дорівнював 8 900 грн. Це місячна зарплата чиновника не найвищого рангу. Коментарі тут зайві. Дисперсія цього показника по Україні складає від 4 200 грн. у Житомирській до 13 000 грн. у Закарпатській та Рівненській областях. Кошти на утримання бібліотеки розподіляються приблизно таким чином: зарплата (90%), комплектування (4%), решта – комунальні послуги, витрати на дрібний ремонт, канцелярські товари. Про розвиток закладу вже не йдеться.

Непропорційність грошових надходжень на одну бібліотеку, що позначається, у свою чергу, на нерівномірності розвитку бібліотечних закладів, дуже суттєва, особливо в межах однієї області. Так, СБ різних районів у середньому отримали: у Дніпропетровській області – від 2 700 до 22 700 грн., Запорізькій – від 3 900 до 19 000, Кіровоградській – від 5 800 до 12 600, Львівській – від 5 000 до 14 000 грн. Такий стан фінансування є характерним для всіх областей України. Найбільшим є річний бюджет однієї сільської книгозбірні у розмірі 22-23 тис. грн. Фіксується він лише в кількох районах Дніпропетровської, Закарпатської, Луганської, Рівненської, Сумської, Чернівецької областей та АРК. Ці гроші в основному йдуть на зарплату бібліотекарів, які працюють на повну ставку.

Одним із прикладів суттєвого недофінансування можеслужитицілійрайонСумськоїобласті–Середино-Будський. За даними дослідження, тут працює 21 СБ, кожна з яких отримує на рік приблизно 3 700 грн., або 308 грн. на місяць. Де-факто це означає, що 62% бібліотек не опалюються, 71% не мають освітлення, а 90% бібліотекарів працюють на 0,25 ставки!

Припущення, зроблене на початку дослідження про те, що індустріально розвинені регіони з потужним промисловим потенціалом асигнують на культуру більший відсоток свого бюджету, абсолютного підтвердження не отримало. У Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій і Луганській областях із районних бюджетів на утримання СБ виділяють так само 1,2%, як і всюди. І в грошовому еквіваленті суттєвої різниці немає. Зазначені області оцінюють стан розвитку своїх СБ як дуже низький. Наприклад, найбільша кількість бібліотек, що знаходяться в аварійному стані, зафіксована у Дніпропетровській області. На Луганщині та Донеччині більше, ніж в середньому по Україні, бібліотек, що не освітлюються, всюди проблеми з комплектуванням та передплатою. Мережа СБ Донецької області знаходиться у важкому стані, що підтвердило і дослідження фахівців ОУНБ, проведене у 2007 р., яке виявило вкрай негативні явища.

Тож, на наш погляд, фінансування бібліотечної галузі залежить не стільки від економічного розвитку країни, скільки від розуміння державними та місцевими чиновниками значення культури, і бібліотек зокрема. У 2006 р. на утримання СБ у середньому виділялися 1,2% місцевого бюджету. Сучасний стан освітнього та культурного розвитку нашого суспільства дає підстави для побоювання, як би з часом цей показник не став відображенням рівня культури українців.

Зараз у суспільстві поширюється орієнтація на пасивно-розважальні форми дозвілля, різні шоу та проекти, на яких можна заробити. В це поле бібліотека не вписується. Але ніяке шоу не виховує людину, не навчить мислити, любити, бути громадянином... В одному зі своїх останніх монологів М. Жванецький зазначив: може, пора переходити від співів та танців до читання та мислення. Дійсно, світ не виробив іншого шляху вибудовувати в собі людину й особистість, як через мислення та читання. І шлях цей пролягає через бібліотеку. По суті, все дуже просто. Лише треба вирішити: нам потрібне суспільство, що мислить, творить, будує, чи те, котре тільки матеріально споживає.

Там, де влада переймається питаннями розвитку культури, поширення її серед населення, розуміє роль бібліотеки у цьому процесі, можна побачити хороші результати в організації діяльності бібліотечної мережі. У порівняльній таблиці, що подана нижче, представлені два райони Полтавської області, які за своїми природними ресурсами та можливостями економічного розвитку в основному подібні. В районі „А” (з етичних міркувань обійдемо його назву), за рішенням начальника районного управління культури, відбулася повна децентралізація мережі СБ. У другому – Зінківському, мережу збережено повністю, станом її розвитку опікується районне управління культури. Його керівник обіймає цю посаду більше 20 років, знається на книгах, турбується про бібліотеки. Протилежність двох поглядів на

роль і місце СБ у житті місцевої громади виразно демонструє мова цифр.

Залишається додати, що Зіньківський район не відноситься до найбільш розвинених в області, але у питаннях розвитку й підтримки бібліотечної справи є одним із кращих.

маленьке, громадянське суспільство. Найбільші здобутки у соціально-економічному, культурному розвитку села спостерігаються саме там, де люди на тлі нинішніх негараздів зуміли відчутти себе справжніми громадянами, тобто навчаються елементарно дбати про себе та розв'язувати свої проблеми. Істинна

Таблиця

Райони	Надходження коштів (грн.)		Кількість бібліотекарів, які працюють на... (%)				Фонди (прим.)	Матеріально-технічна база (%)		
	на 1 СБ	у т. ч. на комплектування 1 СБ	0,25	0,5	0,75	повну ставку	надходження на 1 СБ	потреб. кап. ремонту	не опалюються	не освітлюються
Район „А”	2 860	50	56	17	22	4	92	46	59	4
Зіньківський	7 770	1 600	–	21	–	79	132	19	24	8
В середньому по області	8 300	448	12	37	14	35	139	51	70	10

Отже, запорукою стабільного розвитку бібліотеки є освічений, культурний керівник галузі на будь-якому рівні. А якщо такого немає? Тоді треба вчитися так позиціонувати бібліотеку, щоб місцева влада сама повернулася до неї обличчям. Особливо впливають на керівників місцевого рівня гучні заходи, організовані на обласному рівні. Це можуть бути конференції, з'їзди і навіть зльоти сільських бібліотекарів. Показовим є досвід Донецької області, в якій щороку з ініціативи ОУНБ проводяться зльоти сільських книгозбірень. Під час заходу бібліотеки знаходяться в епіцентрі уваги місцевої влади. В цей момент їхні проблеми особливо чутні і, головне, на них реагують, тому що це є проявом дієвості районної адміністрації, свідченням її турботи про потреби населення. На жаль, таку увагу можна привернути лише раз на рік, тому Донецька ОУНБ кожного року обирає для проведення зльоту новий район. Наприклад, у 2007 р., готуючись до проведення вже десятого такого заходу, місцева влада Першотравневого району, на базі якого він відбувався, знайшла можливість відремонтувати 3 СБ, голова однієї з сільрад придбав для бібліотеки комп'ютер, на той час єдиний у всій мережі СБ, а депутат облради подарував ксерокс.

Проведення обласних конкурсів на кращу СБ, що дуже добре зарекомендували себе у Харківській, Сумській, Чернігівській, Волинській, Чернівецькій, Херсонській, Миколаївській, Закарпатській областях, сприяють отриманню хоча б разової підтримки з боку місцевих адміністрацій. Так, у Харківській області під час проведення обласного конкурсу в 2004 р. вперше за декілька останніх років представники всіх рівнів місцевої влади надали значну фінансову підтримку СБ. Було зміцнено матеріально-технічну базу значної кількості бібліотек, проведено капітальні й косметичні ремонти, сам захід висвітлювався на сторінках районних газет.

Організація таких конкурсів має велике значення, оскільки вони надихають бібліотекарів на пошук нових форм організації роботи бібліотеки, які б дозволили об'єднати громаду, заручитися підтримкою сільради, щоби разом вчитися будувати своє, нехай

демократія тим і цінна, що при ній людина будує державу, і саму себе, і своє гідне життя.

Наведемо ще один приклад такої діяльності сільської книгозбірні. Аполонівська СБ (Сахновщинська ЦБС) Харківської області стала одним із переможців конкурсу і отримала звання „народної” бібліотеки. Завдяки місцевій громаді, а це близько 700 жителів (73% із яких є користувачами СБ), бібліотеку було збережено і переведено з аварійного приміщення в інше, в якому до того ж зробили капітальний ремонт. Це одна з небагатьох СБ, яка має книгосховище, читальний зал, абонемент та прекрасну дитячу кімнату казок. Цікавий досвід полягає і в тому, що, знову ж таки за рішенням жителів села, бібліотеці було надано в оренду земельну ділянку розміром 4 га, кошти від оренди якої йдуть на розвиток книгозбірні. За 3 роки за рахунок цього та благодійних внесків бібліотека залучила 4 350 грн. позабюджетних коштів (які сьогодні називаються коштами спеціального фонду). Це дозволяє поповнювати книжковий фонд новими виданнями довідкового характеру та художньої літератури. З кожним роком збільшується фонд періодичних видань і передплата складає в середньому 17 назв на рік. У бібліотеці діють клуб любителів книги та дитячий клуб краєзнавчої тематики.

Як бачимо, багато проблем люди здатні вирішити самі, але без підтримки держави, органів місцевого самоврядування кардинально змінити сьогоденний невтішний стан СБ неможливо. Тому суть усіх пропозицій бібліотек – учасниць дослідження «Сільська бібліотека на мапі України» щодо вирішення проблеми СБ єдина: забезпечити на державному рівні планомірне, гарантоване бюджетне фінансування на основі мінімальних нормативів на утримання, розвиток бібліотек, їхнє комплектування, матеріально-технічне забезпечення, зарплату бібліотекарів.

Доки державні мужі думають (а, можливо, і не думають) над цими проблемами, жителі сіл вже давно вирішили: бібліотеки їм потрібні. У Харківській області, де працює програма відродження сільської бібліотеки, сьогодні кажуть так: „Якщо відкривають бібліотеку, наше село буде жити!”